

З досвіду роботи

Автор: Воскобойник Івета Ізеївна

«Марно говорити про будь-який вплив музики на духовний світ дітей і підлітків, якщо вони не навчилися відчувати музику, як змістовне мистецтво, яке несе в собі почуття й думки людини, життєві ідеї та образи...»

Д.Б.Кабалевський

Розвиток нашого суспільства залежить від духовного розвитку кожної особистості. І велике значення у цьому має вплив мистецтва на людину та її виховання. Невід'ємною частиною мистецтва є музичне мистецтво. Воно займає значне місце у нашому житті і є надихаючою силою для кожного з нас. Бо без неї не може людина обійтися ні в годину ні в горі. Музика втішає і заспокоює, піднімає і надихає на боротьбу з життєвими обставинами. Жодне свято чи подія не обходиться без музики. Легка, весела музика приносить задоволення, а серйозна – змушує задумуватись.

Допомагає краще уявити і зрозуміти історичне минуле. Для того, щоб навчитися слухати музику, потрібно навчитися сприймати її і розуміти те, що бажає композитор донести до слухачів.

На протязі багатьох років роботи в школі, велику увагу приділяю слуханню музики на уроках, а також позакласній роботі з дітьми, використовуючи при цьому різні форми роботи.

Будь-яка форма спілкування з музикою направлена на те, що діти повинні навчитися сприймати її, розвивати свої уміння вслухатися в музику яка звучить, а також роздумувати про неї, характеризувати особливості музики, яку вони почули. Я ставлю перед собою три основних педагогічних завдання : прищеплювати інтерес до музики, формувати здатність свідомо сприймати музику і творчо розмірковувати про неї; розвивати в учнів навички виразного виконання.

Відповідно до цього формуються мої вимоги до уроку музики, який має бути цілісним процесом, спрямованим на емоційне, активне сприймання музики, яке включає в себе осмислення, оцінку певного твору на основі засвоєння узагальнених знань про музику і розмірковувань про її художню форму і образи. Такий підхід забезпечує поєднання процесу розвитку сприймання музики з процесом засвоєння музичних знань, формуванням навичок і творчих здібностей та художнього смаку школярів. Провідною ідеєю моєї роботи на уроках музичного мистецтва є невіддільність музичних знань від формування духовного світу учнів.

Музика в художніх образах відображає реальну дійсність, розкриває сутність людини в її багатогранних життєвих зв'язках. Збагачуючи емоційний світ і розширюючи загальний кругозір людини, музика активізує її пізнавальну діяльність, примушує співпереживати і тим самим сприяє вихованню особистих переконань, розвиває нахили й обдарування, стимулює творчу діяльність. Разом з іншими видами мистецтва музика допомагає краще розуміти життя, стимулює творчі здібності. Всю роботу на уроках музики в школі намагаюсь організувати так, щоб діти не раз на власному досвіді відчули наскільки великий вплив музики, як потрібна вона і в радості, і у важкі хвилини життя, як багато дає нам втілена в ній правда і краса.

Але моя робота в школі не обмежується тільки уроками. Усі форми музичних занять, будь-яка діяльність поза уроками повинна сприяти творчому розвитку, прагненню самостійного мислення, і прояву ініціативи. Моє велике прагнення, щоб уся вокально-хорова робота приносила і дітям, і мені радість творчості. Тому творча атмосфера завжди присутня як на уроках, так і на заняттях вокально-хорових гуртків. Основне в цій роботі полягає в тому, що для виявлення творчої активності, спрямування її у потрібне русло, необхідні певні умови, які стимулюють розвиток дитячої уяви, самостійні пошуки тих чи інших виконавських виражальних засобів. Тому і на уроках музичного мистецтва в процесі вокально-хорової роботи, і в період підготовки хорових свят, і на заняттях зорового гуртка і вокального ансамблю. І на заняттях гуртка сольного співу домагаюсь того, щоб кожна дитина емоційно сприймала і переживала музику, а виконуючи її, висловлювала свої почуття.

Діячі мистецтва відзначають майже повний занепад хорового співу. У більшості своїй діти стають жертвами розтління смаків та фізичного псування юних голосів нинішньою естрадною дійсністю. Ніхто не проти хорошої розважальної музики, однак засилля найагресивнішими імпортними та вітчизняними візрцями масово спекулює на нерозвинених смаках, на естетичній обмеженості широких верств молоді і навіть нестримно пропагується радіо, кіно, касетами. А це призводить до хворобливої деформації голосів виконавців, бо по-варварському ігноруються елементарні фізіологічні норми функціонування унікального інструменту природи – голосу.

Децибели руйнують не тільки голос і слух – вони руйнують душу.

Таку «музику» немало дослідників вважають музичним наркотиком. Вона несе тільки відчуження і творчу бездіяльність. Така музика, така пісня – антипод масової пісні, яку ще не так давно міг співати кожен і якій дозволили зникнути майже повністю.

Друге покоління вражене цим відчуженням. І якщо одинак у роковому, з дозволу сказати, співі руйнує голос, то масовий слухач може таку музику лише пасивно споживати, власного голосу і не торкаючись. Бо як же його підспіваєш? А іншого не навчено. Співочий голос виявляється непотрібним. Співоча гіподинамія або печальна гіподинамія душі? До чого жми прийдемо, як не до заперечення власної природи? Дитячий голос у хорі завжди був і є носієм одвічних духовних здобутків свого народу, світової цивілізації, носієм духовного здоров'я, засобом єднання людей. Справжнє мистецтво співу завжди стояло і стоїть на варті гуманізму, високої моралі і краси, що робить дитину дужчою у життєвій боротьбі, кращою, цілеспрямованішою на шляхах духовного вдосконалення.

Хоровий спів – прекрасний засіб розвитку творчих і фізичних сил людини. Пісня – це мова народу, його історія, національне багатство і культура. «Невичерпною криницею чистої життєдайної мудрості народу, його духовної краси», - назвав Ф. Погребник пісню. І треба дбати щоб пісня, хорова пісня завжди була ключем, щоб ніщо не захаращувало її глибинних, народних джерел. Підвалини мистецького світогляду, високого смаку закладаються у дитинстві. Ще у XIII ст. Фома Аквінський казав: «Не вміти співати так само соромно, як не вміти читати». Отже, співати в хорі треба навчати і якомога раніше.

Цілком зрозуміло, що дитяче виконавство повинно бути творчим. Але навчити виразно співати, глибоко усвідомлювати музику, відтворити її характер, донести її образний зміст – завдання дуже складне, вимагає систематичної кропіткої роботи.

Я переконана в тому, що прямі вказівки щодо виконання мало ефективні. Якби я тільки підказувала «Тут треба співати голосніше, а тут тихіше», то спів дітей буде механічним,

одноманітним, малоцікавим. При цьому губляться безпосередність свіжості, щирість почуттів дітей. Мало про що говорять учням вимоги типу: «Співайте виразно», «Більше зацікавленості, емоційності». Не розуміючи, як треба співати, найстаранніші стають на шлях наслідування, що нерідко призводить до неприродного звучання голосів, штучної міміки.

На мою думку, хороших наслідків можна домогтись, коли опосередковано підводити дітей до творчості, даючи їм можливість виразити самих себе. А без власної оцінки творча хорова робота неможлива. Тому з перших занять необхідно привчати дітей оцінювати своє власне виконання, щоб не тільки покращити його, а й створити умови для активізації творчості в процесі вокально-хорової роботи.

Для створення творчої атмосфери під час розучування пісенно-хорового матеріалу, діти завжди беруть участь у виборі того чи іншого трактування пісні. Може виникнути питання: хіба варто довіряти дітям таку важливу справу – вибір інтерпретації твору? Треба зробити так, щоб спрямувати активність дітей, щоб це відбувалось не стихійно. Іншими словами, завжди прислуховуватись до думок учнів, старатись розуміти їхні творчі задуми. Адже набагато простіше підказувати той чи інший характер трактування, або відтінки виконання. Як же ми це робимо? Можна, наприклад, програти пісню з деякими незначними відхиленнями від основного темпу і запропонувати хористам вибрати найбільш підходящий. Або показати кілька типів наголосів у виконанні мелодії і з'ясувавши з учнями особливості динамічні варіанти виконання, пояснити їхні відмінності, - а учні нехай самі вирішують, який їм більше подобається.

Розглядаємо разом різні варіанти фразування, ритмічного виконання, артикуляції, тембрового звучання, манери звуковедення, звуковибодування. Все це допомагає знайти виразнішу, найхарактернішу інтерпретацію твору, активізує творчий розвиток.

В процесі творчої локально – хорової роботи, діти повинні усвідомити, як важливо найглибше осягнути свого репертуару, правдиво донести його до слухачів, яскраво розкривши образну суть творів. Намагаюсь на репетиціях орієнтувати дітей на слухача. Припустимо, нам треба домогтись легкого співу, сповненого піднесеного почуття радості. Кажу: «Проспівайте так, щоб усім в залі стало весело». Або доручаю групі дітей прослухати спів товаришів, так би мовити, збоку, і вирішити, чи досягли хористи своєї мети, чи створили настрій у слухачів? Наприклад, домагаючись виконання від піано до піаніссімо поступово відходжу від хору все далі й далі, навіть пригинаюсь, щоб за допомогою здорової асоціації допомогти дітям проспівати фразу з потрібною динамікою.

Для створення потрібного настрою при розучуванні пісні, важливо самій «увійти в роль». Емоційний тон розповіді, міміка, тембр голосу, навіть різкість чи м'якість рухів підготовляють сприймання музики дітьми, дадуть більше ефекту, ніж вказівки щодо певного характеру співу. Творча діяльність дітей повинна ґрунтуватись на позитивних емоціях. Байдужість, образа, нудьга, сором'язливість не сприяють створенню творчої атмосфери. А ось піднесений настрій, задоволення від удачі, зацікавленість можуть викликати прилив творчої енергії співаків. Важливо, щоб діти постійно відчували тепле ставлення до себе, зауваження повинні бути доброзичливими.

Всіх цих принципів дотримуюсь і на уроках музичного мистецтва в процесі вокально-хорової роботи і в позакласній роботі. В гімназії вже багато років проходять хорові свята. Наприкінці першої чверті всі класи з 3 по 7 виступають, як клас – хор, виконуючи свою пісню. Свята мають свою тему. Були хорові свята присвячені народній українській пісні, пісням про дружбу і школу, про Батьківщину, пісням Великої Вітчизняної війни. Цього року свято

проходило під девізом: «Заспіваймо пісню, друзі». Треба сказати, що журі до складу якого входили члени адміністрації, викладачі музичного факультету ВДПУ, відмічали велику активність, емоційність та виконавчу здатність дітей. Адже кожен клас співає на цьому святі, а також слухає інші виступи. Наприкінці свята весь зал співав пісню І. Поклада «Моя Україна». Мені здається, що такі заходи, перш за все виховують творчу активність дітей роблять їх емоційними. Адже співати хором – співати разом. І це, на мій погляд, дуже важливо. Найголовнішим у позакласній вокально-хоровій роботі є хоровий та вокальні гуртки молодших та старших класів.

Хоровий спів відрізняється від інших форм музичного виховання, так як формує у дітей почуття колективізму, особистої відповідальності, вимогливості до себе та товаришів. Ніколи не розглядала хор і вокальні ансамблі, як одиниці художньої самодіяльності і не визнаю авральних методів роботи, так як користь від них сумнівна. Протягом вже багатьох років хор ФМГ №17 виступає на оглядах добре і є зразковим. В репертуарі хору були і є українські народні пісні, твори сучасних українських композиторів та композиторів різних країн. Хор має свої традиції. Наприкінці навчального року на традиційному святі гімназії хористи піснями проводжають випускників, які з 6 класу співали у хорі. Після таких «церемоній» майбутні шестикласники та їх батьки питають, чи буду я у наступному році приймати дітей в хор. Це дуже приємно, тому що співати в хорі не дуже легко – це вільний час після уроків, вихідні та канікулярні дні. І все це робиться лише на велике спасибі, і я їм за це дуже вдячна.

Сподіваюсь, що моя робота була б неможлива без підтримки моїх колег, які вважають урок музичного мистецтва – необхідним, а вокально-хорову роботу дуже важливим фактором виховання і розвитку творчих здібностей дітей.

Висновок

Хоровий спів з давніх часів є традиційним для України. І відродити його можна тільки кропіткою систематичною працею, яка повинна починатися з першого уроку музичного мистецтва у першому класі.

Клас-хор – це перший крок до хору шкільного. І як казав В. Сухомлинський :«**Заспіває школа - заспіває народ**».